

М. В. Полховська

м. Житомир

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ОЗНАЧЕНОСТІ/НЕОЗНАЧЕНОСТІ

Загальновідомо, що згідно з семантичними, синтаксичними та прагматичними обмеженнями, екзистенційні речення з означеною постдієслівною NP вважалися неграматичними. Обмеження вживання означених NP в екзистенційному реченні називають ефектом означеності (обмеження означеності) (*Definiteness Effect/Restriction*) [5; 8: 722]. Однак велика кількість прикладів уживання в екзистенційних реченнях власних назв, NP, оформлених займенниками, означеним артиклем тощо, спонукала дослідників або розширити поняття “неозначеність” для включення NP, які вільно вживаються в екзистенційному реченні, або створити нову класифікацію NP, що можуть у ньому вживатися [1].

Існує погляд, згідно з яким бінарної опозиції “означеності::неозначеності” не існує, йдеться радше про певну ієрархію NP, з означеними на вершині та неозначеними внизу. Так, виділяють ієрархію даності (*givenness hierarchy*) [159], побудовану за принципом когнітивної вагомості референта для адресата й можливості його унікального ідентифікування [1: 3], й ієрархію доступності (*accessibility*) [2]. Остання концепція побудована за принципом доступності референта в пам’яті адресата, що залежить від кількості й часу вживання, стереотипності референта в контексті.

У названих вище ієрархіях в основу розрізнення означеності/неозначеності покладено два універсальні критерії: означена NP повинна мати свого унікального (*unique*) референта, відомого (*familiar*) адресату, адже останній повинен мати змогу його ідентифікувати (пор. референційність [7]). Критерій унікальності застосовується до іменної фрази незалежно від її числа. Предмет у множині, позначений означеною NP, включає все, що відповідає її дескриптивному змісту [1]. Однак в останніх лінгвістичних розвідках зазначають, що в більшості випадків означеної дескрипції недостатньо для вибору з універсуму унікального референта, напр., *put this on the table*. Унікальність референта впливає з контексту висловлення, який включає лише релевантні для теми висловлення предмети оточення [1: 2]. Для того щоб забезпечити дію принципу унікальності, необхідно звужити сферу унікальності референта від універсуму до певного дискурсу [2: 4]. Пояснити вживання означених NP для позначення неунікального референта можливо за умов аналізу референційності NP як постійної індивідуальності предмета [2: 7]. З цією метою виділяють п’ять категорій предметів, для яких ідентифікація не важлива, але вони мають ознаку постійної індивідуальності:

1) предмети власності (*the dog, the baby, the car*); 2) традиційно унікальні предмети (*the light, the park, the elevator*): історично всі вони знаходилися в певному місці (напр., у будинку) в єдиному екземплярі; 3) NP у функції предикатива (предикативи не референційні); 4) продукти діяльності (*the menu, the catalog*): у цьому випадку клас предмета важливіший за змінну цього класу; 5) NP у функції локатива (*the bank of a river*) [2: 7–12].

В останніх розвідках із прагматики означеність було визначено як когнітивну категорію і сформульовано обмеження на її вживання в екзистенційному реченні через інформаційний статус сутності [8: 723]. Новою/відомою сутність може бути стосовно двох площин: слухача та дискурсу. В екзистенційному реченні з дієсловом *be* постдієслівна NP є новою інформацією для слухача, а з будь-яким іншим дієсловом зі значенням *існування, початку існування, наявності* тощо (презентаційне *there*) – новою дискурсивною інформацією [4: 47–50]. При цьому не існує паралелізму між статусом інформації стосовно слухача й дискурсу. Дискурсивно нова інформація не завжди нова для слухача, а відома слухачеві інформація не завжди дискурсивно відома. Дискурсивно відомої, але нової для слухача інформації не існує, оскільки все, що було відомо в контексті, повинно бути відомо слухачеві. Рівновагу вдається відновити, застосувавши поняття інференційності [4: 52]. Порівняймо, інференційну (1) і попередньо вказану в контексті інформацію (2):

(1) *Fred entered the kitchen. There was the fridge.*

(2) *Fred looked around at the sink and refrigerator. *There was the refrigerator.*

Отже, критерії унікальності й ідентифікації референта варто покласти в основу вивчення екзистенційних речень у прагматичному аспекті. З іншого боку, саме вільне/невільне вживання NP в екзистенційному реченні є критерієм означеності/неозначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Abbott B. Definite and Indefinite / B. Abbott. – to appear in the Encyclopedia of Language and Linguistics. – 2nd edition. – Режим доступу : www.msu.edu/user/abbottb/def&inde.pdf
2. Abbott B. Definiteness and Identification in English / B. Abbott // Pragmatics in 2000 : Selected Papers from the 7th International Pragmatics Conference. – Antwerp : International Pragmatics Association. – 2001. – P. 1–15.
3. Ariel M. Accessibility Theory. An overview / M. Ariel // Text Representations. – Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins. – P. 29–87.

4. Birner B. Discourse Functions at the Periphery: Noncanonical Word Order in English / B. Birner // Proceedings of Dislocated Elements Workshop, ZAS Berlin, 2003. – P. 41–62.
5. Diesiling M. Indefiniteness / M. Diesiling. – Cambridge, Mass. : MIT Press. – 1992. – 145 p.
6. Jenkins L. The English Existential / L. Jenkins. – Tübingen, Niemeyer. – 1975. – 245 p.
7. Safir K. J. Syntactic Chains / K. J. Safir. – Cambridge : Cambridge University Press, 1985. – 245p.
8. Ward G. Definiteness and the English Existential / G. Ward, B. Birner // Language. – 1995. – Vol. 71. – №4. – P. 722–742.